

A TOLVAJ

Petar Šegedin

Későre járt már, amikor Laokoon fölkelte. Újév napja, nem sietett hát az öltözködéssel sem. Sőt valahogy kedveszegetten csinálta, valami belső ellenállással, úgy, mint akinek az ébredés meg a fölkelés egy alkalmatlan idő nyűgét rakja a vállára. Egy olyanét, mely idegen neki. Újév! S itt mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy a szokásos ünnepeket szinte sohasem ülte meg, s hogy ezért semmiféle piros betűs napot el nem ismert. Idővesztegetés! — mondogatta, alig méltatva a dolgot akár egy kézlegyintésre is. Neki megvolt a maga ideje; az, amit a munkájuknak élő emberek teremtenek maguknak; azok, akiknek a tudatában munka és idő teljesen azonosul, olyannyira, hogy végül aztán már nem is érzékelik az időt; ami létezik számukra, az csak a mű. S úgy is mérik az idő múlását: az elvégzett munka szerint. Laokoon munkája pedig valóban hatalmas volt. Anyanyelvünk nagy hangtani szótárán dolgozott. „A nyelvi-hangtani kutatások legújabb eredményeinek felhasználásával”. Szobája is ennek megfelelően volt berendezve: a falak mentén szekrénykéek sok-sok apró rekeszszel, könyvekkel, dobozokkal zsúfolt polcok, sőt a padlón is halomszám heverték a könyvek, dobozok, összefirkált szócédulák. Mindez betűkkel, számjegyekkel, színes ceruzával szignálva. És valóban. Laokoon úgyszólván se nem hallott, se nem látott már. Maga a munka volt ő. A munka gondolta.

De megtörtént, hogy bizonyos tárgyi természetű rendellenességek ki-zökkentették — mint ahogy azt mondani szokás — ebből a világból, s ilyenkor oly elveszettek érezte magát. Levert volt: légüres térbe került ember, számkivetett önnön idejéből; gondolat, testetlenül.

Szűk családi körének ünnepét magának is tisztelnie kellett, és hát, persze, szomorú ünnepnap volt ez neki, valóságos kinszenvedés. Azt sem tudta, hová legyen, mihez kezdjen; örökké útjában van mindenkinek, s ráadásul még ki is csúfolják érte. Jóakaratóan velük nevet maga is, hisz a tréfa akkor az egyetlen kiút mindannyiuk számára. Nos, az újév is ilyen ünnep. Szerencsére úgy esett, hogy feleségének éppen ezen a napon kellett meglátogatnia nővérét, mert annak megbetegedett a gyermeke. Kisfiukkal együtt ment el, így hát Laokoon egyedül maradt. Az asszony azonban nem felejtette el figyelmeztetni, hogy dolgoznia nem szabad. mert hamar visszatér úgyis. Sétáljon egyet, s amikor kiszellőzte egy kissé a fejét, jöj-jön haza, addigra ők is otthon lesznek: ő meg a gyerek! E miatt a gyerek miatt nem mentek soha sehová például szilveszterezni — legalábbis

így magyarázták mások előtt a dolgot. Otthon maradtak, az üveggolyókkal, gyertyákkal és csillagszórókkal feldíszített kis fenyőfa mellett, és a legizgalmasabb pillanatok azok voltak, amikor egyetlen fiuk kibontotta a színes papirosba csomagolt s rikító piros, arany- meg ezüstszállal átkötött ajándékos dobozokat. Csak hát, persze, ez sem tarthatott sokáig, hamarosan ott körözött mindegyikük megszokott dolga körül, előbb gondolatban, aztán szavakban, sőt előfordult, hogy tettel is... Alattuk, mellettük, fölöttük, mindenütt a nagy épületben, ahol laktak, veszettül kurjongattak, ugráltak, táncoltak, lövöldöztek, s bizony csak reggelfelé aludt el. Azért is kelt ilyen későn. Az asszony meg a gyerek már elmentek.

Kétszer is kinézett az ablakon. Köd, hideg. Jócskán leesett a hó, s a szomszédos házak tetején látszott a vastag, fehér hótömeg, mely se nem olvadt, se nem szakadozott le. Állt szilárdan: tél a javából! Öltözködés közben meg-megállt asztalánál, könyveinél, s ilyenkor annyi, de annyi még megoldatlan, ám roppant érdekes probléma táruult fel előtte, hogy kis híján nekilátott mindennapi munkájának. S hát talán enged is a csábításnak és visszatér szótárához, ha nincs az az álom... Lelkiismeretét annyira fölkaparta az árnyak éjszakai játéka, hogy amint eszébe jutott a gyászos történet, egyszerűen zavarba jött. Hát ilyen ember ő valóban? Ez aztán döntött. Most már komolyan nekikészülődött, hogy kimegy a levegőre, sétál egyet, kiszellőzteti a fejét, és minden rendben lesz. Még csak meg kell borotválkoznia és nyakkendőt kötni. De éppen ez, ez a borotválkozás esett leginkább nehezére. Keserves kínnal csinálta mindig, többek között azért is, mert ilyenkor tükör elé kellett állnia. Ez nem volt ínyére. Személyével figyelmet kelteni, önmagára gondolni általában nem szeretett, ő a munka volt maga, és ebből a munkából táplálkozott érzékenységeinek valamennyi forrása. Hosszúkas, sovány arca, keskeny, szabálytalan metszésű szája, közvetlenül a fekete szemöldök alatt ülő apró szeme, mindez kellemetlenül nyugtalanította csak. Azt tehát, hogy tükörbe nézzen, kerülte. De az éjszakai álma erre is rávitte: annyira rémes volt és — ami sokkal fontosabb — meghökkentően jelentős, mert olyan furcsa megvilágításba helyezte, hogy látnia kellett magát, és meggyőződnie róla, vajon ő. ez az ő, ilyen-e valóban.

S ma reggel ezért, borotválkozás közben, figyelmesen vizsgálgatta magát, de nem fedezett fel semmi különösét. Csupán a szeme: még mindig nyugtalan apró kőkényszeme a nyugtalanul izgó-mozgó majomszemre emlékeztette, ez aztán még jobban aggasztotta. Valóban, nem sok ilyen nyugtalan, igazi majomszemet látott életében! Hm... Pedig feleségének éppen ez tetszett rajta legjobban... Lám, ő most tekintélyes úriember, városunk legjobb hírnevű gimnáziumának ismert tanára, aki egy vidéki egyetemen is tart valamiféle előadásokat, s mégis olyat álmodott! És nemcsak hogy ilyen álma van, hanem megvan rá a magyarázat is — a szeme! Mindezek a felismerések még jobban családjához láncolták. Pedig mint ahogy nem szeretett és nem is akart magáról gondolkozni, valójában semmi különösebb hajlama nem volt arra, hogy családján törje a fejét. Felesége is, fia is mellette, sőt vele élt, mégis valahogy külön. Hozzászokott, hogy tiszteljék, s ők meggyőződéssel, odaadóan tisztelték is, hiszen egyébként is közmegebecsülésnek örvendett; ránevelte őket, hogy megadják neki a szükséges nyugalmat, s így történt, hogy noha velük élt, igazán mégsem volt jelen köztük. Egy apróság azonban a maga módján időnként mégis visszatértette közéjük és szomszédaik közé: azok a ritka, de jelentős találkozások a liftben vagy a ház előtt egyikkel vagy másikkal, amikor sétára vezették két sárga tacskójukat. Furcsa, de be kell vallani, a nevét sem tudta annak az emberpárnak.

A kutyáit sétáltató úr azok közé tartozott, akikkel szemben büntudatot érzett. Pedig annyiban ismerte csak, hogy néhanapján találkoztak a

házban, együtt utaztak a felvonóban, ő a negyedik, az úr pedig a hetedik emeletre; kölcsönös udvariassággal, sőt szívélyességgel köszöntek, úgy-hogy finom, jól nevelt embereknek tartották egymást. Mindketten ház-as-emberek voltak. A különbség csak az volt, hogy az úr két dakszliját vitte sétálni, ő pedig saját magát, amikor belefáradt a szeme annak a sok papírnak és cédulának a böngészésébe. Az illető úr feleségét éppen a kutyákról ismerte föl, mert alkalomadtán ő is kivezette őket. Ennek a két tacsónak a révén ismerkedett is meg, azazhogy annak a mosolyinak a közvetítésével, mely ott lebegett az ajkán, valahányszor találkozott az asszonnyal meg kutyáival. Az asszony a maga módján szép volt. Szabályos testalkatú, ápolt, bizonyos gonddal öltözött, és valami különös üdőség áradt körülötte. Érezni lehetett rajta, és látszott is, hogy rendszerető, tiszta, de mindez egy bizonyosfajta úri vonásról is árulkodott: félreérthetetlenül az uralkodó nő benyomását keltette. És — ami különösen érdekes — mindjárt megnyilatkozott benne a férj képe is! Őt nézve, ugyanis, mindjárt feltolakodott a gondolat, hogy a férjnek a testet öltött jósnak, gyöngédségnek és hűségnek kell lennie, ha meg akarja tartani magának. Szelidség és jószág kellett hogy legyen a férj erénye, a rendszeretet, a tisztaság és úri gondtalanság az asszonyé.

Hát igen, ő volt tehát az, aki tartósan lekötötte Laokoon figyelmét, egyúttal pedig föltárta előtte családjára iránti viszonyának fonákságát. Tetszett neki az asszony, el kell ismernie! Nem volt veszélyes, egy cseppet sem volt veszélyes ez a vonzalom, de mint érzés olyan erős volt, hogy amikor a vele való találkozás után hazatért, bűntudat gyötörte mindig. Amikor pedig a férfit látta, ez az érzés egyenesen komplexussá vált. Köszönéskor a férj és feleség mindig összenéztek, és neki úgy tetszett, az asszony kitalálta már-már tisztességtelen gondolatait, csakhogy a rend és tisztaság iránti fejlett érzékével el is taszítja mindjárt és kíméletlenül, csírájában megfojtja. Sőt úgy tetszett néha, ezzel a tulajdonságával különben is sok mindent elfojt... És ez a játék már hónapok óta tart. Lassan világossá vált, hogy a férj is sok mindent tud és sejt már, csak jószágával, szelidségével mindent eltakar és eltussol. Így esett, hogy az asszonnyal vagy férjével való minden találkozása, legújabbban pedig már az is, hogy rájuk terelődtek gondolatai, sokkal jobban családjához kötötte Laokoon, mint minden addigi közös életük. Testben-lélekben velük volt ily módon... Kifelé a régi Laokoon maradt, belül azonban megfigyelte a változásokat. Bűnösnek érezte magát, illetve úgy, mint akinek muszáj bűnösnek éreznie magát. És éppen erről a „muszájról” gondolkozott sokat. S minél inkább bűnösnek kellett lennie, annál makacsabban igyekezett föntartani családi életének addigi külsőségeit. Legyen minden úgy, mintha semmi sem történné, mert valójában nem is történik semmi! A minap azonban fura helyzetben látta magát, egyszerűen előtolakodott egy kép, mintha ő, igazi, élő énje, rács mögé volna zárva, a konvenció kényszerének kemény burkában... És kicsoda ő, ez az ilyen ő, a rácsok mögött? Éjszakai álma pedig még végzetesebb színben mutatta meg a dolgok állását, oly tragikus fényben, hogy boldog volt, ha nem gondolt rá többé... Egyetlen mentsvára a munka, a szótár lett volna, de hát, így van ez, újév napja van...

És későre járt, amikor megjelent az utcán; délután két óra is elmúlt talán. Nagy hó és valóban hideg volt. Minden jel arról tanúskodott, hogy különös ünnep van ma: a csend árulkodott róla. Az este és az éjszaka kimerültek az emberek, s most alszanak. S ez az ereszkedő köd is elmosta a körvonalakat, a város megszokott képét, az ember furcsán egyedül érezte magát, és még furcsábban önmaga szemében. Laokoon óvatosan haladt,

igyekezett feltalálni magát: meglepték az utca benyomásai. Járása is milyen nesztelen volt... A hó nem csikorgott talpa alatt. Csodálatos: ámbár hideg volt a hó, érezte, mégis nedves. Ez melegebb idő közeledtére vall. Az utcán pedig sehol senki. Lent a talaj mentén, úgy látszott, még nem olyan sűrű a köd, de fönt a magasban a házak elvesztek benne. A hó eltompította a város egyébként is ritka zajait, úgyhogy Laokoon valóban különösen kezdte érezni magát: könnyednek és derűsnek egy bizonyos fokig, még éjszakai álma is kevésbé tetszett fatálisnak és jelentősnek; mi több, ebben a ködben, éppen álma alapján találta érdekesnek személyét. Mintha az a burok és álarc, mely elválasztotta a világtól, könnyebben lehámlott volna a ködben, az az énje pedig, mely otthon még rács mögött jelent meg, mind több és több mozgásteret nyert... Az egész város csöndbe, ködbe burkolódzott, és éppen ez az, ami neki mint ilyennek kell! Kilép a rács mögül, a rács szinte el is tűnik... Nesztelenül jár, érezte. Hah, gondolta, tolvaj surran így! A tolvaj megszabadult a rácsoktól... Íme, az ember, a tekintélyes polgár, a tolvaj végre szabad!

Mihelyt átlépte a ház küszöbét, Laokoon azonnal felfogta helyzetének különösségét, de amikor néhány pillanattal később feltűnt előtte a két jól ápolt borzeb, majd mindjárt utánuk kibontakozott a ködből az asszony is, ez a helyzete még érzékelhetőbbé vált. Meglepetésében nemcsak hogy üdvözölte, mint szokta, hanem igen ügyetlenül meg is szólította:

— Hát ön is, ön is sétál ma?

Meglepődött az asszony is, szinte megsértődött. S mindez az arcára íródott. De legkellemetlenebb ez volt: Laokoon ennek ellenére változatlanul mosolygott, az asszony pedig elutasítóan ráncolta homlokát, az undor kifejezésével az arcán. Ah, először fedezett fel ilyen vonást úrias jellemében! És, lám, Laokoon nem akarta így értelmezni azt az arckifejezést. Hogy pedig megszabaduljon ettől a váratlan benyomástól, megfordult: az asszony karcsú alakja visszaállítja majd a régi bizalmat. Mivel a járása nem hallatszott, azt hitte, mindez észrevétlenül és nesztelenül fog történni, de úgy esett, hogy az asszony is megfordult, és tekintetük ekkor találkozott... Az asszony azonban olyan határozottan és ügyesen elkerülte a tekinteteknek ezt az összevillanását, olyan fölényesen nézett el mellette egy távoli valamire, hogy el kellett hinnie: nem is őmiatta fordult meg. De ez a találkozás! Nehéz ezt megmagyarázni... Lám, gondolta, a győzelem már-már az ölébe hullik, hiszen világosan kimutatta érdeklődését iránta. De az őszinte öröme ez a pillanata félreérthetetlenül rámutatott tolvaj mivoltára. Mert nemcsak hogy nem kerüli a rosszszat, hanem ellenkezőleg, vágyva vágyik rá. S amikor az asszony visszafordult, Laokoon szinte szomorúan indult tovább.

Van is a járásában valami tolvajszerű, érezte, miközben tovahaladt a friss havon... Egy halvány, fölényes mosollyal leküzdötte, s ez a mosoly csakhamar elűzte a lényén eluralkodó szomorúságnak az árnyékát is. Megint kellemesen érezte magát a köd ölében. És lassan rendbe sorakoztak és magyarázatot nyertek gondolatképei; egyre az asszony és annak tiszta jelensége körül keringve, különösen az a hanyag gondosság rajzolódt ki bennük, mellyel szabályos idomainak valahogy túlerett teltségét öltöztette... És az asszony e hanyag eleganciája valahogy házias, otthonias volt, és éppen ez kölcsönözte neki azt a különös bájt, mely őt hozzá kötötte. És — mi sem természetesebb — az ilyen gondolatképek még inkább és még mélyebben, önszemében is olyannak mutatták, amilyenek nem tartotta magát, de ami még lényegesebb: olyannak, amilyen nem akart lenni.

Szinte megrészegülten haladt a szűzfehér, tiszta havon. Egész lényét betöltötte az asszony. A taposatlan helyeket kereste, hogy tolvajsága még szemléletesebb legyen előtte: nesztelen, még nesztelenebb, új, olyan, ami

új fölfedezésekre áhítozik. S fölfedezte, hogy meglepően újnak találja magát. Ah, a köd és a hó teszi mindezt, mentegetődzött gondolatban, amikor az a másik, már elfeledett énje, mely teljesen munkájának, a hangtani szótár megszerkesztésével járó mérhetetlen munkának áldozta magát, egy pillanatra mégis megjelent tudatában... Igen, igen, a köd és a hó! Az adott vissza önmagának! Amint eltűnik...

Nem is tudta, merre, milyen utcákon jár. A hó és a köd teljesen megváltoztatta a város képét, minden különösnek és újnak tetszett, ő pedig — gondolataiba mélyedve — nem is látta a távolabbi világot: járása gépiessé vált, s szeme csupán egy szűk teret érzékelt. S amikor fölmerült gondolataiból, szinte ismeretlen tájékon találta magát. Ennyire kicsérélte a várost a köd, a hó és az újévi néptelenség. Olykor komoly erőfeszítésére került, amíg ide-oda forgolódva valahogy eligazodott.

Ilyen forgolódás közben akadt meg a szeme rajta.

Háttal állt Laokoonnak és az egyik ablakot nézte azok közül, melyek utcáinkon közvetlenül a járda fölött sorakoznak. Váratlanul bukkant fel Laokoon előtt. Laokoon meglepődött, majd megállt maga is. Lépéseinek nesztét elnyelte a nedves hó... De hogy megállt, az nem magyarázott meg neki semmi különösét: egy hajlott, háttal feléje álló, idősebb ember, meglehetősen kopott kabátban, meghatározhatatlan eredetű és korú sapkával a fején. Semmi tehát; és továbbindult. De azért nem szűnt meg érdeklődni iránta: magános ember ebben a ködben. Hiszen kettőjükön kívül nem volt senki az utcán. Ahogy elhaladt mellette, ránézett, arcát akarta látni. Megtört, idős ember, többnapos szakállal, erősen öszül, tisztán látszott az arcán. Nem vette észre sem Laokoon közeledtét, sem azt, hogy megállt mellette. Mozdulatlanul figyelte az ablakot lent, közvetlenül a kövezetnél. Laokoon tekintete is arra siklott... És megállapodott. A kis ablakban, mindjárt az üveg mögött, kalitka állt, benne két, sárga, barna és kék csíkozású tarka papagájjal. Mögöttük, az ablak mélyében, homály. Két lépésnyire az idős embertől elnézte Laokoon is a két papagájt, de tudni szerette volna, mit lát bennük a másik, úgyhogy egyre kapkodta a fejét, hol az emberre, hol a madarakra pillantva. Az öreg azonban erre sem figyelt föl: le nem vette szemét a papagájokról. Ez a magatartás Laokoont is várakozó álláspontra készítette... Körülöttük tökéletes csend, előttük pedig ott a sötét ablak. Némán! A homályos keretben pedig két tarka, élő tollpamacs, mely ide-oda repdes, forgolódik, ugrándozik a rudacskák körül; összefut, egymáshoz ér, élénken, vidáman és fáradhatatlanul. Laokoon világosan érezte, hogy öleli át mindannyiukat a körülöttük terpeszkedő mélységes, fehér csönd. Mintegy belezuhant ebbe a most fölfedezett űrbe, és kozmikus kapcsolatokat keresett az öregember, a papagájok és önmaga között. Valami ismeretlen gongütés visszhangzott fülében tompán... Ez az ember és a papagájok a tiszta űrben! De csakhamar egy másik gondolat lépett ennek a helyére: Ah, azért van mindez, hogy megszabaduljon a büntudattól, elmeneküljön tolvaj-énjétől és visszatérjen megszokott, háborítatlan önmagához, aki csupán a szavaknak él. Igen, a szavaknak, ezeknek a tarka lepkéknek... De az öreg ott előtte ekkor megszólalt:

— Csókolóznak! — mondta, majd megismételte: — Csókolóznak!...

Laokoon kíváncsian ránézett, de amaz nem hederített rá, hanem végezetül még egyszer megismételte, szinte suttofgva:

— Csókolóznak!....

Nem, ez a szó nem volt pillangó!... inkább valahogy kozmikus visszhangzott benne. S megkondult mindjárt az a gong is a fülében... Gondolkozás nélkül így válaszolt:

— Igazuk van! Ez a dolguk... — Mindjárt megérezte, hogy belőle most a tolvaj beszélt, és kellemetlenül meglepődött. Az öreg pedig akkor hozzája fordult, és megint suttofgóra fogva, rászólt:

— Ostoba... Hallgasson! Maga nem hallja a mesét...

Laokoon csak ránézett, s egy csapásra elnémult benne a gong is, szerte-foszlott valamennyi kozmikus képzetársítás, s ami megmaradt, az csak a megbántott ember volt, szemtől szembe az ellenséggel, védekezésre készen. Ez már, lám csak, nem is a tolvaj volt, hanem az a másik, a házi tűzhely mellől. Az öreg pedig, itt előtte, nem fordult meg többé. Laokoon ennek olyan jelentőséget tulajdonított, hogy a sérelemből csakhamar semmi sem maradt. Ismét beleveszett minden a kozmikus összefüggésekbe.

— Köszönöm!... — adta vissza a szót szinte suttogón maga is, meghajolt, és változatlanul nesztelen és kimért léptekkel elindult a hóban hazafelé. Úgy hitte, egy egész kozmoszt hagyott maga mögött. Igen, kozmoszt, próbálta elhítenni magával, és mosolygott rajta. Aztán ütemesen suttogni kezdte: „Ostoba”, „Köszönöm!” — Ostoba!” — mely pienesztálról?... „Köszönöm!” — miért? Hát azért, hogy megrengessem a kozmoszt! Én az abszolút szerelem mellett tanúskodtam. Elseppegett gondolataival végeredményben azt igyekezett megmagyarázni, hogy a tolvaj mint terjeszkedik, növekszik őbenne, és kozmikussá válik... Az öreg pedig a veséjébe látott... De hát akkor mért „Ostoba!”, mért nem inkább „Gonosztevő!”?...

A fehérség és a csönd mindinkább hatalmába kerítette gondolatait. Még az öreg és a papagájok emléke is elhalványult. Mind kellemesebb volt: járása nesztelen, ő maga úgyszólván láthatatlan, teljesen ködbe burkolózva egy lakott, de kihalt városban. Hol vannak ezek az emberek?... Emberek?! Megtorpant. Valami különös gondolat ötlött fel benne váratlanul! Kezdetben homályosan, hogy aztán nyomban egész tudatát betöltse: hát nem furcsa, sőt egyenesen ostobaság úgy élni, hogy egy nyílason bemegy a táplálék, egy másikon meg kijön!... Annyira közismert általánosság, hétköznapi igazság, neki mégis felfedezészámba ment, az élet és a természet egy olyan képtelenségének felfedezése, hogy nem túrtörtethette magát, hangosan föl kacagott... Aztán azzal az érzéssel indult tovább, hogy valami iszonyú akadály gyűrt le, hogy bevette a bevehetetlent! Meg is állt még egyszer, s hangosan fölnevetett. Ember, gondolta, s lám, hahaha, az ember is csak olyan, hogy az egyik nyílason be... Hahaha... Majd elindult ismét. Puha és tejszerű ködös lett minden. A győzelem széles mosolya ragyogott arcán.

Átengedte magát a járásnak és gondolatainak. Azok pedig különös színben mutatták meg. Mindaz, ahogy ő él a jó lakásban, családja körében, tizedik évét taposó fiával és hallgatag feleségével, mintha nem illene ehhez a ködhöz, opálos fényhez és csendhez, mely már-már irreálissá válik körülötte. És minél jobban elmerült saját idejébe, annál inkább föl szabadult benne az énye, az a belőle sarjadó másik: a tolvaj... De akár-mennyire örült is a föl szabadulásnak, tartott ettől a könnyedségtől és örömtől.

S így, egyszer csak ott találta magát a házuk előtt. A köd most már oly sűrű volt, hogy alig ismert az épületre, sőt még arra a kis facsemetére sem, melynél rendszerint megállt valóban inkább az asszony, semmint a férj két tacsója. Valahogy korállotta hazatérését, meg hát nem is akárodzott neki: kellemessé vált számára a séta és ez a helyzet.

— De hisz újév van! — mondta fennhangon, és sarkon fordult. Alig lépett néhányat, amikor kibontakozott előtte a kis facsemete, mely rezegve és alig láthatóan fűrődött a ködös magasságba. Ómen vagy látomás?... Az asszonyt vélte felismerni benne! Széles, boldog mosollyal az arcán megállt, nézte a fácskát, és nem gondolt semmire: csupán néha-néha bukkan fel az asszony képe, de el is tűnt azonnal. És nini: a fa mögött valami

világosság dereng a ködben. Amikor sűrűbb ködfoszlányok húzódtak rá, el is tűnt, majd félénken megjelent ismét... Feléje indult, a fény felé, mint valami kutató: lássuk csak, ki az vagy mi az? A fácskának pedig játékosan kalapot emelt. Ez a gesztus annyira meglepte őt magát is, hogy körülnézett, nem látja-e valaki. Nem, sehol senki: csak ködös mélység és fehér csönd. Hát ez, ez nem tolvajtempó, így köszönteni a fát?

Az utca széles volt. Egyike az új sugárutaknak, ahol a házak, igaz, magasak, de elszórtan épültek, úgyhogy a föld és a rét jelenléte világosan érezhető. A mezőségre emlékeztet itt még minden... A fény pedig egy új kis biztróból csillant, egy olyan félig kocsmából, félig kávéházból. Új épületben, olyan helyiségben nyitották, melynek minden bizonytalanság volt az eredeti rendeltetése, de lám, erre a célra is alkalmassá tették. Új benne minden, szögletes, nylonból való, tágas, de mindjárt szutykos is, és ezért kellemetlen. Meghittséget hiába keresne az ember ilyen környezetben. Laokoon valóban úgy lépett be, akár a tolvaj... Megtörténhetett-e volna valaha is, hogy ő egy ilyen helyiségbe tegye a lábát? Am most szinte gondtalanul nyitott be: olyan érzése volt valóban, mintha mai napját valami különleges exodus céljaira szemelte volna ki, és megjelenni egy ilyen kocsmában, az is feladat, fölfedező út...

A biztró üres volt. A sank mögött egy kövérkés asszonyosság kuporgott, apró, hájas, fáradt szemével ránézett, majd rendelésre várva, kedvetlenül feltápáskodott. Laokoon szótlánul nézelődött az üres helyiségben, a terítetlen asztalok és hanyagul elhelyezett székek során. Sőt körül is sétált az asztalok között, minthogy pedig a terem nem volt szabályos négyszög alakú, hanem két négyszög kombinációja, a kisebbikben, egy sarokban, egyedül az asztalnál, fölfedezte a férjet, akit annyiszor látott, amint tacsokóival megsétáltatja magát. Valóban tolvajszerű volt az a mód, ahogyan körülnézett a teremben. Amikor pedig megpillantotta őt, úgy egyedül a sarokban, annyira hatalmába kerítette ez az érzés, hogy az ott, abban a zugban meglapult ember, az áldozatának tetszett. Szinte úgy: ah, itt van, akit kerestem a ködben... Itt vagy tehát?! Amaz pedig, az asztalnál, rámosolygott azzal a mindig mérhetetlenül szelid mosolyával. Laokoon vizionozta a mosolyt, sőt hozzálépett, és igen udvariasan boldog új évet kívánt...

— Tessék helyet foglalni, ha ugyan nem siet — mondta idegesen nevetgélve a másik, és széket mutatott. Mintha restellené, hogy ebben a lebuiban akadtak rá, méghozzá egyedül. — Kávét iszom, kint pedig akora köd van...

Laokoon forgolódni kezdett, a sarkokba és az asztal alá is vetett egy pillantást, a kutyákat kereste, de nem találta őket sehol.

— Köszönöm, hát ami azt illeti, le is ülhetek... — telepedett le, maga sem tudván leplezni a kényelmetlen érzést, hogy leült egy ilyen kocsmában. — Nem iszom kávét, a szívem miatt... szívesebben fogyasztok limonádét...

Így került Laokoon először szemtől szembe azzal, akit egyébként megannyiszor látott, köszöntött, de akivel sohasem állt meg többre egy-két percnél. És, első zavarán túljutva, csodálatosképpen valahogy természetesen vidámnak, beszédesnek érezte magát. Az idegességtől és félelemtől van ez, gondolta. Igen, nehogy kellemetlen hallgatás váljon úrrá kettőjük között, ahogy így egymagukban vannak.

— Gyönyörű, nagyon szép, én szeretem a ködöt!... Minden új, érdekes fényben tűnik fel... Nemde? — mondta Laokoon, levette kabátját, és székét közelebb húzta az asztalhoz.

— Még egy feketét! — kiáltott amaz, és nem leplezhető aggodalom ült ki az arcára Laokoon feszélyezetlen viselkedése miatt.

A gyűrött, kövér asszonyosság tüstént ott termett, és szóltanul Laokoon elé tette a csésze kávét. Laokoon asztalszomszédja arcát nézte: adta egy olvadozó mosoly volt. Olyan érzése volt megint, hogy csupa jóság ez az ember, és e jóságot valami belső tűz hevíti. És sehogy sem tudta megfejteni: ideges bizonytalanság ez nála, vagy jellemvonás...

— Gyakran eljár ide? — kérdezte Laokoon, de azonnal zavarba jött: megsértődhet, gondolta.

— Hát nem is! ... csak úgy, néha! — felelte, és sovány arcán ájtatos mosoly ömlött el.

Laokoon átható pillantást vetett rá. Kis bajusza ápolatlan — figyelte meg —, homlokcsontja egy fokkal hajlottabb a kelleténél, szeme a szemöldöke alá húzódott, és úgy szólván élettelen. Arcának csak alsó fele nevetett. Ez meglepte Laokoot. Felcsipte a kávécsészét, és elcsodálkozott: hideg volt... De mivel nem akart semmilyen jelentőséget tulajdonítani neki, szájához emelte. Szomszédja még szélesebben mosolygott: Laokoon kávé helyett likőr kesernyés-édes ízét érezte a szájában...

— Ugye jó? Diópálinka... Kávé helyett iszom... — szólalt meg asztaltársa szelíd, ártatlan hangon.

Laokoon megütközött a dolgon, de felelet helyett nyelvével csettintgetett, mintha ízlelgetné, pedig csak zavarát igyekezett leküzdeni. Úgy tetszett, először nyílt alkalma megízlelni, lám, őt magát is, a szomszédját: lényének ízét már a szájában érzi... Ah, igen, mégsem az az ember tehát, amilyennek én képzeltem! Bujkál ő is, a tolvaja! Igen, igen, csakhogy ő a mosoly mögé...

— Hanem ne gondolja, hogy nincs ebben kávé is!

— Kávé is van benne, kávé is!... — ismételte Laokoon.

— Hm, igen, kávé is van benne, kávé is van benne... — mondotta a másik is, szinte suttogva, és szelíd, kenetteljes mosolyra húzta száját.

— Hát nem is olyan rossz — mormolta Laokoon, átengedve magát az új fölfedezésnek. Úgy tetszett neki, belepottyant egy játékba, és most végig kell játszania. — Szóval ön ezt kávé helyett? Nem rossz, szavamra!... — bólogatott, most már teljesen beleilleszkedve új szerepébe.

Amaz nem válaszolt, csak mosolygott szelíden, a mosoly ott olvadozott az arcán változatlanul, egészen szeméig húzódott, itt megakadt, és mindjárt ki is hunyt. Laokoon még egyszer mérlegre tette, és ezt gondolta: tolvaj áll szemben egy másik tolvajjal... Minél tolvajabbnak kell lenni!

— És az ön tacsókói? Ma a nagyságos asszony a soros? — bocsátkozott gonoszokdó játékba Laokoon. Kérdése azonban mosolyba fulladt, és bele is veszett. Más húrokat pendített meg tehát: — Furcsán érzi magát az ember ebben a ködben. Egy kicsit úgy, mint a tolvaj... Nemde? Kód, nesztelen léptek...

A tolvaj említése láthatóan érintette asztaltársát.

— Mint a tolvaj?! — kiáltott fel, és Laokoon először látta komoly-nak az arcát.

— Hát nem? A város pedig mindenestől kicserélődött, és oly irreálisra vált minden...

— Irreális, irreális, valóban... Irreális... — ismételte, és bús mosoly jelent meg arcán megint.

— Látja, ez a kis kávéház is... Milyen kellemetlenül üres és sivár. Tökéletesen absztrakt helyiség, csak a szutyok élő, valóságos, és ezek a velejáró szagok. És ez az asszony egyedül van itt? — kérdezte selymán.

— Kérek még egyet! — rendelt italt a szomszédja, nem válaszolva a kérdésre. — Megbocsásson, de muszáj innom. Megiszik ön is még egyet?

Laokoon még figyelmesebben megnézte. Az előbb, úgy látszik, mégiscsak tévedett, amikor játékosnak vélte. Neki muszáj! Tehát nem játszik... Egészen komolyan iszik. Kitérve a válasz elől, megkérdezte:

— Még mindig ünnepel?

— Ó, nem, én egyáltalán nem is ünnepelek, én menekülök... Hogy is mondta az imént: az ember tolvajnak érzi magát? Én nem, én szökevény vagyok...

— És hová szökik?

— Nem ez a helyes kérdés. A kérdésnek így kellene hangzania: kitől szökik?

Furcsa, gondolta Laokoon, összeakadt a tolvaj és a szökevény. És van is ebben valami. Csakhogy ez valójában ugyanaz! Vajon én nem menekülök? Mégis, hová szökök én olyan bátran? Szökevényből leszek tolvajjá, aztán meg tolvajságotmól menekülök... Hm, vajon nem szökevényként akarom-e elcsábítani valahogy a feleségét?

— No jó, tehát kitől szökik? — kérdezte Laokoon.

Az asszonyág közben kihozta a két diópálinkát, majd eltávolodott. Laokoon előbb asztalszomszédjára pillantott, aztán a pincérnő után, mintegy némán kifejezve, hogy ő nem rendelt „kávét”, de azonnyomban le is tett szándékáról. Amaz pedig mohón inni kezdett. Arca komoly kifejezést öltött. A csészét letéve, a nyakára mutatott:

— Ide, ide nehezedett a sors! — és arcán ugyanaz a szeméig érő, jószágos-fájdalmas mosoly ragyogott fel, mint az előbb.

Laokoon figyelme egy pillanatra másfelé terelődött. Az üres asztalokat szemlélte. Tekintete találkozott a sankosnőével:

— Senki sincs? — kérdezte tőle.

— Itt csak szombaton van élet. Ma pedig újév van... Kifáradtak az emberek az éjszaka. Most pihennek — válaszolta az asszony lassan, basszusba hajló altján.

— Ostobaság, olyan, mint az álom!... Mint az álom... — szólalt meg társa.

— Mint az álom? — fordult feléje Laokoon élénken. — Miért mint az álom?

— Hát úgy! Nézze csak...

— Hogyan?! — nyögte ki végső erőfeszítéssel Laokoon.

— Azt mondta, ugyebár, hogy tolvajnak érzi magát... Én, én meg szökevény vagyok. Tolvaj és szökevény, hát nem olyan ez, mint egy álomkép?

Laokoonnak a háta borsódzott belé: saját gondolatát hallotta...

— Szökevény és tolvaj — visszhangozta. — Hogy gondolja ezt?

— Mondja csak: mit ihatnánk meg közösen?

— Egy jó teát — válaszolta gépiesen Laokoon, és elkönnyvelte vere-ségét.

— Nem a legjobb, de jót tesz a toroknak. A torok, uram, ez itt, nem álom. Két erős rumos teát, gazdasszony! — kiáltotta oda, és mindjárt visszafordult Laokoonhoz:

— Hisz ön az álmokban?

— Hiszek, aztán megint csak nem hiszek...

— És végezetül megint hisz bennük! Nem így van?... Nem lényeges. De látja... — elhallgatott, és hosszan nézte Laokoont.

— Tessék? Akart valamit mondani?

Csend. Laokoon szomszédjának arca görcsös grimaszba torzult. Jobb kezével megragadta torkát, és úgy suttogta:

— Jelentkezett! Ma reggel! Méghozzá egyedül...

— Jelentkezett?... Ki jelentkezett?...

— Több mint álom, uram, s olyan mégis, mint egy álom... — mondta és arcán többé nem jelent meg mosoly.

— Egy szót sem értek...

— Nem ért, nem ért! Kell is itt valamit megérteni. Vért köpök, uram, és fogyok... Vesztélyes, jól tudom!... És orvoshoz nem megyek! Szökök... Senkihez nem akarok fordulni, uram. Senkihez...

— Nem értem!...

— Most már undorodik is tőlem, ha?!... Tudom, tudom... És valóban meg kell szökni! Az asszony elment hazulról, és ma reggel telefonon kerestem, közben ráakadtam... Mi az, hogy ráakadtam! Ostobaság!... Egyszerűen jelentkezett!...

Laokoon csodálattal nézte, s nem értett az egészből semmit. Hogy ezt észrevette rajta, jól látta Laokoon, de a másik annyira belemelegedett, hogy félúton most már meg nem állhatott. A sankosnő közben kihozta a sötét színű teát: Laokoon érezte a rum szagát, és amikor asztaltársa látható élvezettel szippantotta föl a tea forró páráját, maga is követte.

— Kihasználta az alkalmat. Érthető... Leginkább olyankor jelentkeznek, amikor a telefonok foglaltak. És én ma reggel sehogyan se tudok összeköttetést kapni! — suttogta a tea forró gőzén át. — És szüntelenül belebeszél valaki, édeskésen csevegett, mindaddig, amíg rá nem szóltam: „Ember, az isten áldja meg, engedje meg hát, hogy telefonáljak!” És akkor...

— És akkor?... — ismételte meg fölényesen Laokoon.

— És akkor jelentkezett valójában ő! Azt mondja: „Tudja-e, ki vagyok?”

— Nem értem! Mindezt telefonon?

— Telefonon, világos! Én meg azt mondom neki telefonba: „Nem tudom, de ez nem is fontos!...” És akkor kitergette kártyáit! Tisztán ballottam: „A temetkezési vállalat, itt a temetkezési vállalat... Hullákat keresünk a városban, uram!...”

— Hahaha!... — kacagott harsányan Laokoon.

Amaz pedig fölédlt szemmel, halálos komolyan nézett Laokoonra:

— Ez nem nevetséges, uram! Ő jelentkezett...

— Ó, ki az az ő? Izetlen tréfa, megviccelték, ismerek én ilyen embereket...

— Lári-fári, tréfa! A hangját is megismertem: hideg, édeskés, metsző... Az ő hangja ez, uram, azé, aki egy napon mindannyiunkhoz oda-tettenkedik puhán, nesztelenül a fülünkhöz lép...

— Ugyan kérem, méghozzá újévkor és éppen telefonon... Ismerek én egy embert, az szeret ilyen tréfát űzni!

— Éppen ez az, hogy pont telefonon... A maga embere meg, az is gyanús! Abban is az ő keze van...

Laokoon úgy látta, elérkezett a kedvező pillanat, hogy elkezdhesse saját játékát:

— De kérem, hisz halál egyáltalán nincs is. Minden ami van, az szerelem. És az egyetlen igaz szó: csokolóznak! Ez az egy jelent is valamit! — szólt Laokoon, és szerette volna elmondani azt az esetet a papagájokkal és az öreggel, de asztaltársa olyan rémülten nézett rá, hogy inkább elhallgatott.

— Sőt ezt is mondta: „Halottakat keresünk, és megmondhatja a nevét!” Én meg, én meg így feleltem: „Halott még nem, de félhalott igen!”

— Hahaha... — kacagott megint Laokoon.

— Ön tréfának veszi, uram, pedig én tüstént fölismertem és bemutatkoztam. Jegyezze meg: Znanić... Be akartam csapni, de mindjárt visszacsináltam a dolgot: „Bocsánat, Plajt Znanko vagyok!”... Igen, igen, a nagyságos asszony jelentkezett végül. Az óra! Az az óra... Ma vagy

holnap, hát nem mindegy? Nem érzi néha, hogy idő nincs, hogy az idő illúzió?

Laokoon fenyegetést érzett a hangjában. Valamivel figyelmesebben nézte meg most megint, és újból motoszkálni kezdett fejében a gondolat: furcsa, furcsa. Pedig ember... Az egyik nyíláson befogadja a táplálékot, a másikon kiveti... Emberek... Aztán hallják a halált is... És szöknek előle! Megvilágosodott előtte, hogy semmi köze immár ehhez a gondolkozási rendszerhez, s hogy butaságnak, ostobán tragikusnak vagy nevetségesen ostobának tetszik mindez. Nem bírta ki, harsányan hahotázni kezdett. Alig-alig tartva vissza nevetését, megkérdezte:

— És ezért szökik? Hej, de hová is szökhet?

— Ah, igen, ez már komolyabb, komolyabb nevetés! Látja, hogy átragad önre is ez a mágia...

— Hahaha... — nevetett Laokoon, és hahotájával saját gondolatait leplezte és hessegette.

Ekkor, rekedtes altján, megszólalt az asszony is a sank mögül:

— Hát mi van ebben csodálatos? Az én megboldogult uramnak is megjelent. Megmutatta a tenyerét, semmi mást, csak a tenyerét. És úgy is történt...

— Megtörtént, mondja? — nyugtalanzkodott amaz, és mereven a gyűrött asszonyra szegezte tekintetét; aztán odafordult Laokoonhoz: — Nem megmondtam? Mit mondtam?

— Megjelent neki az álmában, és nem szólt semmit, csak megmutatta a tenyerét! Márpedig ha ilyet álmodik az ember, akkor, akkor nem jó! Nem ám, higgye el!... — mondogatta az asszony, s hangja mind vastagabb és fáradtabb lett. Aztán elhallgatott úgy, mintha meg se szólalt volna.

— Álom! — mondta Laokoon komolyan. — Álom, jó, álom, de ön nem álmodott; ma reggel egy valóságos hangot hallott a telefonkagylóból, egy hangot, melynek tulajdonosa tréfát űzött önnel telefonon...

— Na és ha telefonon? Telefonon! Hát az nem sokkal reálisabb az álomnál?

— Nem, az álomnak mindig jelentése van, mindig sokatmondó, de a realitás?... Eh, a realitás a véletlenek tömkelege... Csupa véletlen, az ember szinte azt mondhatná, hogy a realitás tiszta véletlen... — vetette el a súlykot Laokoon.

— Érdekes, ez érdekes! — mondta a másik rövid, gúnyos nevetés hallatva, s közben a nyakát tapogatta.

— Különben pedig ahogy vesszük... Az én álmom...

— Ah, az ön álma! Ön az tehát?... Mit mondott?! — és páni rémülettel vizsgálgatni kezdte Laokoont.

— Én tolvaj vagyok! Ennyi az egész! — hajította el bombáját Laokoon, és ismét hangosan felkacagott.

A másik föl pattant helyéről, és Laokoonra bökve ujjával így szólt:

— Mi? Azt hiszi, nem tudom, hová szökhetek?

— Tőle, uram? — kiáltott föl Laokoon, és maga sem tudta, miért, hangos hahotában tört ki.

Szomszédja ekkor eltolta székét az asztaltól, a sankhoz lépett, odavetett egy gyűrött bankjegyet, és elhagyta a helyiséget.

Míg utána bámult, Laokoonnak torkán akadt a nevetés. Szeme a sankos asszony tekintetét kereste, mintegy bocsánatkérően és mentegetődzve. Az asszony is visszanézett rá; Laokoon érezte, hogy közöttük nem fut a megértés árama.

Körüljártatta szemét a bisztrón. Ugyanaz a benyomás, mint amikor belépett. Az üresség, rútság és rideg pusztaság most benne vert tanyát. Olyan erővel kerítette hatalmába ez az érzés, hogy suttogva ki is mondta:

— Rút, rút és sivár... — s hogy megszabaduljon tőle, fennhangon szólt: — Megsértődött!

A sankosnő nem felelt.

— Kérek egy pohár forralt bort! — rendelt abban a reményben, hogy ezt nem is kapni ebben a kocsmában. Az asszony azonban kisvártatva már hozta is a pohár forró italt. Laokoon habozott egy ideig, aztán mégis megkérdezte: — És maga, hisz az álmokban?

— Hogy hiszek-e az álmokban... Én?... Hát úgy...

— Hogyhogy úgy? Vagy hisz, vagy nem hisz?

— Tudom is én. Az uram álmában látta... Úgy mesélte. Megmutatta neki a tenyerét, így ni — fordította ki a kezét, mintha meg akarna állítani valakit. — És másnap ottmaradt holtan az országúton...

— Na látja. Hisz benne mégis...

— Hiszek... én?... Megtörtént... A Plajt úr pedig szerencsétlen, és higgye meg, jó ember. Ismerem jól.

— Mért ment el?

— Hát muszáj volt elmennie, ha maga kineveti. Pedig ő azért is jött ide, hogy elmondja. A feleségének nem mondhat meg semmit... Az nem hisz neki... Szokta is mondani: „Jaj, jó asszony, szörnyű az, bizony... Hogy ő mindent tudjon! A legszörnyűbb, hogy neki mindent tudnia kell. Mindent...” Azt, a torkáról, kétszer is elmesélte nekem. Beképzelte, hogy rák van a torkában...

A kocsmajátó kinyílt, és belépett egy nagy, behemót ember, vadászbekecsben, bőrtokos puskával a vállán, új, barna csizmában. Vadásztarisznyájáról elejtett nyúl lógott úgy, hogy lába, füle, sőt a kis állat orra is a földet söpörte.

— Hát te, gazdasszony?! Egyedül?... — lármázott. — No, legények, gázt!... Mondom én nekijek, hogy stop, de ők csak gázt... Oszt hun van a villanyos itt olyan soká?... Nini, az úr is itt van? Lapul a sutban, senkinek sincs útban... Nem számít; a villanyos nem gyün, oszt inni muszáj. Gázt, komék! Nicsak, forralt bor! Bravó! — támaszkodott részegen a söntésre, és bambán a kiszolgálónőre bámult. Az odanyújtotta a forralt bort. Az ember részegén dülöngélt, s véle egy ütemben himbálódzott a padlót érve a nyúl mellső lába is. Laokoon figyelmét ez annyira lekötötte, hogy szinte el is felejtette, hol van. A vadász ekkor elrikkantotta magát: — A tapsifüles az tapsifüles, az ember az ember, fékomadta! Mi a fityfenét bámul a nyulam az úr?... Hahaha...

Laokoon összerzezent, ránézett, szóba akart elegyedni vele. Ha kérdezze tőle valamit?... De egy pillanat, s lám, már nem tudta, mit akart. Elröppent a gondolat... Ám a vadász már távozóban volt.

— Gázt, legények, gázt... — hajtogatta kifelé menet.

— Kérek még egy forralt bort! — kiáltotta Laokoon szinte sértődötten. A vadász magához térítette: minden, amit csinál, nevetségesnek, egyenesen tragikomikusnak tetszett. Mi az ördögnek kódorog ő itt ma, valóban, mint a tolvaj? Újév... No jó, újév... Azzal az álommal kezdődött az egész... És hová süllyedt? Ni csak, valahogy különösen viselkedik iránta mindenki!... Felülről kezelik! Valami kilátástalan kalandba bocsátkozik, észrevették mindannyian... Látja még ez a néember is... Akár a tolvaj, settenkedem ebben a hóban, amaz meg, a vadász, lám, elejtette már mai nyulát, bort nyakal, lármásan és begyenesen jár, s ordítózva, hogy „gázt, legények, gázt”, a feleségét is el fogja naspágozni otthon. Él, száguld. Gáz... És toronyként magasodik. Vadász... Én meg tolvajrongyaimban lopakodom a ködben... Ez nem old meg semmit!

Ez járt Laokoon fejében, és át is érezte helyzetét. Kihúzta magát, mintha dacolni akarna azzal, ami olyan alattomosan és váratlanul érte. Igen, alattomosan, mert a legperverzebb módon taszította egy kalandba: csupa jelentéktelen apróság révén... És ebbe a kocsmába vezette! Mi a különbség végeredményben, szökevény és tolvaj között? Semmi?.. Vadásznak kell lenni, kifogni a maga nyulát, és az nem számít, hogy lábacskaí olyan elszomorítóan harangoznak a nehéz, barna csizmák mentén...

És amint megkapta a bort, Laokoon egy hajtásra kiitta. Mintha ezzel is „azt” akarná bizonygatni valakinek... Melegség járta át, bátorságra kapott, sőt valami könnyed derű öntötte el.

— Maga tehát hisz az álmokban? — kérdezte nyersen. és keze fejével megtörölte a száját.

Az asszony nem válaszolt. Beült ismét a sank mögé. összekuporodott és hallgatott. A melegségtől és valami új hévtől üzelve, Laokoon kihívóan nézte, de nagy meglepetésére az asszony nem méltatta feleletre, hallgatott makacsul. Sőt mi több, egyszerre valahogy furcsán alakot változtatott előtte: hol madár, hol meg macska lett, végül se nem ember, se nem állat, se nem növény, hanem valami meghatározatlan lény képét öltötte, melyből minden lehet, mely mindenféle lényvé átalakulhat, de ezenfelül még valami újjá is... Hogy mivé. maga sem érte föl ésszel... Aha, gondolta, az alkohol hatása már megmutatkozik... És hogy próbára tegye ezt a különös lényt ott vele szemben, beszélni kezdett.

— És tudja-e maga. igen, maga, aki hisz az álmokban. mit álmodtam én az éjszaka?... Én, a becsületes, tekintélyes ember! — kérdezte Laokoon. — Én, akinek családja van! Hm, tudja?...

Az asszony olyan nyílt tekintettel nézett rá, hogy Laokoon csak most vette észre, milyen mélyen ül a szeme hájas szemgödrében. És megint univerzális lénynek, őslénynek, ősvilági alakatlan tömegnek tetszett előtte, mely a véletlen különös játéka folytán ebbe az üres kocsmába csöppent. Olyannak, mely korlátolt, egyenesen ostoba is, de éppen ezért mindent megérthet... Mert bölcsesség, úgynevezett bölcsesség az, hogy eddig megértette?! De a korlátoltság, a butaság, eh, az más!... Ah, igen, jutott eszébe váratlanul: hiszen világos, az az öreg a papagájokkal ott magát is ostobának nevezte... Laokoon föl-villanyozottan s kérkedve beszélni kezdett ennek a lénynek, mely ostobaságában mindent megért:

— Fiam van, fekete hajú, erős gyerek, tízéves — mondta emelt hangon. — És feleségem, szerény, hallgatag... Igen, az álom meg jön, csak jön... Akár a tolvaj, úgy!

Az asszonyság bizonyos érdeklődéssel kezdte szemlélni. Laokoon is őt, és úgy tetszett, mintha dagadna, terebélyesedne a sank mögött. Érti Laokoon: a szavai tágítják ki így valójában... De nemcsak ez, hanem, ni csak, az asszony szinte felszippantja, és minél inkább kiabál, annál jobban nyeli, ő pedig, hogy védekezzen, mind hangosabban:

— Igen, álmomban; valami ehhez hasonló helyiségben vagyok. A terem elkanyarodik és a másik vége... igen, olyan a szoba, mint egy göreb, a másik vége hosszan, hosszan elnyúlik... Úgy van: retorta alakú szoba... — dobálódzik Laokoon az új és nagy szavakkal, és úgy érzi, minél pontosabban le kell írnia. De éppen ezért mind többet veszít fölnyéből, és mindinkább enged álma hatásának: — A kijárat ebből a hangárból a hosszabbik részben van, egy keskeny és hosszú folyosón. Én a retorta gömbölvű részében vagyok, valójában a hangárban, és nézegetem bordás falait. Valahol a közelben pedig egy vérszomjas oroszlán van. Veszedelemes, vérengző vadállat... Már érzem a leheletét. A göreb torka hosszúkás alakú, és két kijárat vezet belőle: egy elől, a másik pedig mindjárt mögöttem, de mindkettő a retorta hő torkának egyik oldalán. Csakhogy ez az utóbbi zsákutca, és aki betéved, a vadállat zsákmánya lesz. Előtte

azonban ott van az igazi kijárat, a menekülés útja. És én ezt tudom, asszonyom, jól tudom, de ő, az én fiam, aki már ott fut előttem a göreb torkában, nem... Menekülünk, és minden pillanat életet vagy halált jelent. Már-már utolértem a fiamat, de beér engem is az oroszlán. Elöttem ott a fiam, de nincs egy másodpercnyi időm sem, hogy megmagyarázzam neki; csak a rémület él bennem és a remény: szerencsés véletlen folytán talán mégis az igazi kijáraton fut ki a fiam! Igen, ah... És persze, igen... — Laokoon a sankra könyököl, és az asszony arcába hajol. — Igen, a másikat választotta, azt, ahol elkerülhetetlen halál várja, rettenetes halál az oroszlán karmai között... És én? A másodperc egy tizednyi, talán századnyi részétől függ minden... Ki tudja? Asszonyom, a másodperc század részéről van szó! Születhet itt döntés? De én nem menekülök meg! Van döntés, van, és én az első kijáratot választottam, asszonyom, és megmenekültem, a fiamat pedig...

Észrevette, mint nyílik kerekre az asszony apró szeme, és fut ráncokba a homloka. Megörült neki. No lám, nem beszélt süket füleknek. S hozzáfogott, hogy még aprólékosabban megmagyarázza:

— Egy tizedmásodpercen múlik minden: mennyország vagy pokol!... Milyen szerepe lehet itt, asszonyom, a gondolatnak, elhatározásnak?! Semmi, tiszta gépiesség az egész... Ez az: ebben a gépiességben, vagy pontosabban: a pillanat gépiességében van az ember, benne van az egész ember... S én megmenekültem, a helyes utat választottam, ez pedig azt jelenti, hogy a pillanat gépiességét magamnak aknáztam ki, magamnak, asszonyom... És lám, itt a gonosztevő és itt a pokol! Látja... Mit mond erre? Nincs, nincs mentség! Tudom... Cserbenhagytam a gyerekeimet...

Az asszony arca elsötétült. Nem szólt semmit.

— Nem keresek én mentséget, nem kívánok részvétet sem, csak igazságot!... Mert ha van időm gondolkozni, higgye el, asszonyom, osztottam volna fiam sorsában! Időm nem volt hozzá... Butaság, de látja, igaz: a kvantitás mégis meghatározza a kvalitást, sőt az erkölcsi kvalitást is...

Nem felelt, de most már ijedten nézett rá.

— Látja, mennyi dolgot megmagyarázott az álom. Megmutatta, milyen ember vagyok, és megmutatta a kvantitás és az erkölcsi kvalitás viszonyát is... Mindennek alapja az időkvantum! A maga Plajtjának realitása pedig, azé, aki a kutyáit sétáltatja? Menjen már! Tiszta véletlen. Álomban én azt tettem, ami vagyok! Asszonyom, ahová a kisfiam beszaladt, zsákutca volt, és az oroszlán kérlelhetetlenül széttépi!... Forduljak vissza, és álljak a fiam mellé?... Eh, de a maga ismerősének a valósága gonosz! Nem engedte, hogy magamat és fiamat mentve meghaljak. Fölébresztett a valóság! Idehallgasson: Nem adott időt másodszer sem, kivetett álomból, hogy bitang ember maradjak! Mert ha csak még egy percig tovább alszom, még egy percig gondolkozhatok álomban, visszatértem volna fiamhoz, asszonyom, és megmaradhattam volna szó-pillangóim között, munkámban, szótáramban, lehorgonyozva, de így, látja maga is, hová jutottam... Nem baj, fő a megismerés. Tudom, de mégis... Az egyetlen megoldás: minden csak mechanika!...

Az asszony most már egész nyugodtan nézte. Nem értett az egészből semmit. Csodálkozik és riadt egy kissé. Látszik rajta.

Laokoon rámeredt, és imbolyogva álldogált előtte... A rémület jelét remélte felfedezni az asszony szemében, de ehelyett az ismét dagadni kezdett, mind alaktalanabb lett. Lassan belátta, hogy minden igyekezete, minden tragikus őszintesége nyomtalanul elvész benne. Lám, maga is egészen lelohadt már... S ami legszörnyűbb, úgy látszott, hogy ez a mérhetetlen alaktalanság mindent megértett, s az mégsem jelentett neki semmit. Valóban, magának az életnek mit jelenthetnek az ő gyötrelmei?

Ah... Nos, ilyennek tetszett ez a helyzet: az asszony — ösvilági élet, ő pedig — egy apró véletlen... Lába roskadozott. Az asszonyság pedig hirtelen erőlyesen nekilátott törölgetni a sankot... Undor fogta el... Hogy valamiképpen kievickéljen ebből az állapotból, megkérdezte:

— No, hallgat, magának ez nem mond semmit?...

— Tudja, ez a forralt bortól van. Sok volt ez magának a diópálinka után! — válaszolta az asszony, és törölgetett tovább.

— Hát nem látja, mi mindenre vagyok én képes, és milyen ember vagyok?

— Jobb lesz, ha hazamegy...

Miközben ijedt meglepetéssel nézte, Laokoonnak eszébe jutottak a vékony nyúllábak, amint a csizmaszár mellett himbálóznak, és a piszkos padlót söprik... Agyában megint feltolakodott a mechanika gondolata. Furcsa, igen, de valóban minden mechanika... Az is, ahogy törölgeti a sankot, ahogy időnként rápillant, s az is, ahogy maga is gépiesen válaszol az asszony viselkedésére. Dülöngélve maga elé suttogta:

— Hm, mechanika... A kis papagájok meg az öreg... Hahaha, a táplálék az egyik nyílóban be, a másikon ki... És a kvantitás a jót és a rosszat is meghatározza... — fölkacagott, és kiáltozni kezdett: — Csókolóznak... Ostoba, valóban ostoba... — kihívóan nézte az asszonyt, az pedig furcsamód, minduntalan valami rémes szörnyeteggé változott. Barlangjában áldozatára les. Kirké... Testét mérheterlen nagynak látta Laokoont, s nem is emberi test volt már, szüntelenül új alakot ölt: itt-ott egy új fej, sőt új fejek, vagy szemek, fülek, végtagok, kagylószerű kinövések, szájak, agyarak nőnek rajta...

— No menjen, menjen uraságod haza, nagyon sápadt... Ennyit inni nem magának való...

Mintha valami mély pincéből érkeztek volna Laokoont füléhez ezek a szavak, és minden arra nógatta, hogy megfogadja őket... Felszedelőzködött, pénzt kotort elő, előbbi asztalszomszédját utánozva a sankra hajította, és kidülöngélt a ködös szürkeségbe.

Kint pedig már égtek az utcai lámpák. A sűrű ködben csupán egy-egy rövid füzérnyi látszott belőlük jobbra is, balra is. Ködfoszlányok gomolyogtak a földön. Laokoont mégis megkönnyebbülten sóhajtott fel. Az utca új benyomásait bizonyos örömmel fogadta. Menjen haza, valóban? De hát most, hogy kijött, oly könnyűnek érezte magát, hogy elvetette a hazaút gondolatát. Újév van... Ez a mostani vajon már nem a második vagy harmadik perspektíva reggel óta? ... És kellemes volt egyik villanyoszloptól a másikig haladni ebben a tejszerű masszában. Az utca pedig néptelen: az ember teljesen magára van hagyatva. Ő pedig most nem az az elátkozott tegnapi ő, akit halálos marású pillangókként körülrajzanak a szavak és hadonász, csapkod utánuk, megfogja és rendbe állítja, feltűzi és helyükre teszi őket... Átkozott szótár, elnyelte mindenestől! Most, nézzétek csak, kint van a nyílt óceánon... A burok eltűnt, leolvadt, köddé foszlott; belső énje, igazi, meztelen énje pedig kint sétál az utcán... Minden benyomás új, a város csupa sejtelen, elrejtőzött valami mögött, szinte a messzeségbe veszett. Egy hang sem hallatszik valóban, sehol egy hang, csak olykor roppan meg a hó. Mégis... Hallgatódzott. Semmi: süket csend!... De nem hallott valami kiáltást az előbb? Mintha valahonnan messziről hívta volna valaki: Laaooookooooo!... Nem, úgy látszik, hallucinál...

Így haladt Laokoont, majdhogynem dülöngélve, lámpától lámpáig, és a szabadság kis híján nótát csalt szájára... Tolvaj! Nem számít, meglesi majd ő is a maga nyulát... De annyira egyedül volt a ködben, hogy

valami határozatlan félelem ébredezett benne. Megállt. Igen, ez a san-
kosnó miatt van, gondolta. És valóban, eszébe jutott megint az a kép,
ahogy ott ült a kihalt bisztróban. Különös, minél messzebbre került, an-
nál fontosabb lett a szemében: úgy betöltötte megint, mint valami ősi élet-
anyag, melyből végtelenül sok lény fejlődhet ki... Elindult morfondí-
rozva: Hát ki ő, és mért van ez így? S hát mért gondolkok rá annyit?

És egyszerre csak egy emberalak bukkant fel előtte a ködben. Itt van
egészen közel, aztán megint ködbe vész... Megállt, de mindjárt meg is
gyorsította lépteit. Élénken érezte tolvaj mivoltát. Igen, fölismerte, a va-
dász... Ott dülöngélt előtte. S Laokoon olykor furcsa hangokat is hal-
lott abból az irányból, csak nem tudta felfogni értelmüket. Nesztelenül,
tolvaj léptekkel követte. De ekkor a vadász előtt fölfedezett még egy figu-
rát, csak egy pillanatig látta, mert mindjárt el is tűnt. Hah, gondolta Lao-
koon, ez aztán az eset: még egy perspektíva!... Csak ezek az átkozott
kis lábak, mért gyakorolják olyan gépiesen a figyelmeztetés szerepét?!
Tolvaj és vadász... Az a másik pedig ott elől? A vadász nyomában
járva, Laokoon nem is tudta igazán, mit cselekszik. Szemét a nehéz
vadászcsizmákra szegezte, és a nyuszit figyelte, hogy pattan el hol az egyik,
hol a másik barna csizmatól. Ah, ah, mechanika... Igen, mechanika!...
Még hozzá gonosz... Engem is elnyel! Élek, de mechanika vagyok, mert
ha nem az volnék, cserben hagyhattam volna-e gyerekeket, otthagyhát-
tam volna-e a vadállat karmai között!?... Még hozzá az idő rövidege, a
kvantitás miatt! Vagyis a mechanika miatt!...

S éppen ekkor szem elől tévesztette a vadászt: még sűrűbb ködfosz-
lányok kúsztak elő, és teljesen eltakarták. Laokoon kilépett, s amikor
utolérte, a vadász már nem volt egyedül: két árnyék fonódott össze. Igen,
a vadász utolérte az előtte imbolygó árnyat. S most Laokoon világosan
hallotta a vadász ködbe vésző, fojtott hangját:

— Gáz, gáz...

Az a sziluett, úgy látszik, ki akart szabadulni a vadász öleléséből, de
ez nem engedte.

— Gáz, gáz... — hallatszott ekkor érthetőbben a vadász rekedt
hangja.

Laokoon megfélekedezett a ködről is, a villanyfényekről is, és való-
ban tolvajszerűen a nyomába eredt a két árnyak. De nem akarta, hogy
észrevegyék. Hadd nyjenek; hadd lássuk, mit csinál ez a mindenható
vadász, mert ő az, aki cselekszik... A másik egy kukkot se szól. Most
valahogy kibontakozott a vadász öleléséből és eltűnt, amaz pedig egy hely-
ben dobogva lábával, utána kiabálta:

— Gáz, gáz, hahaha, na most, most lövök...

Laokoon megtorpant. A vadász végre elhallgatott és tovatántorgott.
Laokoon követte, sőt meg is közelítette azzal a szándékkal, hogy megmu-
tatkozik előtte. Csak hát a vadász annyira részeg volt, hogy meg se látta.
Laokoon azonban hallotta dörmögését:

— Gázt, én adjak gázt, az anyád erre-arra?... Lújjé agyon, aszon-
gya, lújjé!... Kód van, oszt senki se fogja megtudni!... Dögőj meg,
nyavalyás, magad!... Aszongya, lújjé agyon, hahaha. Gázt, én adjak
gázt...

Laokoon kővé dermedt rémületében. Amikor pedig a vadász bele-
veszett ismét a ködbe, fölészmél, és balsejtelmektől úzve utána sietett.
És amikor észrevette emberét, már együtt haladt azzal az árnyal, de
most nem látszott úgy, mintha az árnyék viaskodott volna a vadással.
Ellenkezőleg! A dolog kezdett veszélyessé válni: ha a vadász nem is, az
árny biztosan meglátja. Megállt, a kód eltakarta. Ahogy magára maradt,
eszébe jutott hirtelen: ahá, hát persze, ő lesz az, akivel a bisztróban ült.
És ez a gondolat előrelendítette. Így kergetik tehát egymást: tolvaj a va-

dászt, a vadász a szökevényt... Micsoda perspektíva! Gyönyörű, de hát mégis: ki elől szökök én? Kilépett a fénykörből, a másik kettőt pedig a világosságban hagyta, hogy ő maga ily módon jobban rejtve legyen, amazokat viszont könnyebben megfigyelhesse. E macska—egér játék közben imént felöltött gondolata gyorsabban kitereljesedett. Valóban: ki elől menekül ő, és hova jutnak ezek meg azok, mind, akik ilyenek? Világos, no persze, hiszen érthető, tőle szökök, ott a kocsmában, attól az alaktalan öslénytől, melyből minden elképzelhető lény kisarjadhat. Mindenféle vadállat és szörny... Egyszerre azonban szem elől tévesztette a vadászt és kísérelőjét. Elnyelte őket a köd! Laokoon óvatosan körüljárta a helyet, ahol legutóbb látta őket, de mindhiába... Hallgatódzott. Csendes volt minden. Sehol senki. Kód és lámpafűzér, mely éppen csak hogy fölsejlett, s el is tűnt megint. Átment az utca másik oldalára, a lámpa alá. Jobb így, semmint a sötétben összeütközni velük. És akkor füle egy lágy, szinte suttogó hangot fogott fel:

— Akkor mindjárt minden könnyű... Egy golyó, és vége mindennek... Senki, senki se fogja észrevenni. Látod, milyen köd van...

Valóban, felismerte kocsmái asztaltársa hangját.

— Kuss, az anyád telefonos kirelejumát!

— Na, itt van, na, mindjárt lejön a tok...

Mormogás, ládbogás hallatszott, majd a vadász rekedtes hangja:

— Mi közöm van énnekem a telefonhoz meg ahhoz a szipirtyóhoz?

— Na, kint van!... És most lássuk, hogy kell ezt elsütni!...

— Ó, hogy az ördög bújjon beléd...

Kiáltson? — gondolta Laokoon, és feszülten hallgatódzott. Hirtelen páni félelem fogta el: Ah, ha most is elmulasztom a megfelelő pillanatot!... Teljesen önkéntelenül valami artikulátlan hang tört elő szájából. Csak a csend visszhangozta. Sehol senki... Süketség. Majd mindjárt ezután a vadász hangja hallatszott:

— Mit? A puskát? Ide vele, azt a telefonos hétszentségit a...

— Ki van ott? — kiáltotta Laokoon.

Nem felelt senki. Egyszer csak elszárguldott mellette az árny, és eltűnt. Nyomában, puskával a kezében, megjelent a vadász:

— Most lülek agyon, most, ördög bújjon a telefonodba... — kiabálta dülöngélve, és a fegyvert a kezében tartotta. Megint egy helyben dobantgatott lábával, és úgy kiabált utána: — Most... Várj csak, várjál csak, telefonos jómadár, hahaha... — Kétségtelenül azt kereste, aki közbekiáltott az imént: — Hát te, te meg mit ordibász?... Gázt, gázt...

Laokoon behátrált a ködbe, és elégedetten fölkiáltott:

— A mechanika ezúttal vereséget szenvedett! Nem igaz?

Hallgatás és csend.

— A halál is győzhetett volna, ha hagyjuk... Csak mint a nyulat!

— Kuss, számár! — szólt ki a vadász.

— A kvantitást legyőzte a tapasztalat! Óvjuk mi az embert mégis!

Megint csend. Laokoon folytatta:

— Tapasztalat! Kvalitás vagy kvantitás?...

— Kuss, számár, kuss és gázt! Gázt!...

Csend. Laokoon észrevette, hogy a vadász feléje lépett. Futásnak eredt, hogy majd eltűnik a ködben. De mindjárt meg is állt. Fülelt. Még mindig hallatszott a vadász hangja. Csupa érthetetlen mormogás... Nyomába eredt. Rosszullét környékezte. S amikor rábukkant, megállt. Világosan agyába ötlött a gondolat: én az asszony elől futok, ők pedig előlem... — Körbe-körbe, karikába. Hanem az árnyék, hová szökök az? Aha, ez volt az ő kiútja! Butaság! A legkönnyebb kiút... A lámpaoszlophoz lépett, és nekitámaszkodott. Milyen meredeken kapaszkodik a magasba az úttest a ködben!... Ellökte magát az oszloptól, átkelt megint az

utca túloldalára, és hazafelé vette az irányt. Sokáig ment így, és lassan minden elnyugodott benne. Mindaz, ami a vadász, az árny meg közte történt, neveltségessé vált. Egyenesen komolytalan az egész... Oszloptól oszlopig haladt hazafelé, és megfordult időnként, hogy netalán követi valaki. De nem volt mögötte senki. Akkor megkönnyebbült... És megint kellemes lett a ködben járkálni, a köd szürke szövedékében. Ettől a könnyűségtől a kivételesség önhittsége költözött belé. Feltörték gondolatai is...

Valóban nevetséges, ami az árnyék és a vadász között történt. De az, ami köztük és köztem történt, nincs minden jelentőség nélkül. S akkor ő maga is, a kocsmárosné is, az árnyék is, a nevetés is jelképes erejűvé duzzadt. Egyetlen megoldásnak pedig csupán ez a képlet látszott: mechanika... Álma rá a bizonyíték: a két kijárat mechanikája! Két kijárat! S vajon ez nem a két nyílás mechanikája is egyúttal: az egyikben be a táplálék, a másikon ki? ... És az ő közbelépése is itt az előbb! Csupán az a kocsmárosné mintha kívül esne ezen. És amint gondolkozni kezdett róla, többé már nem is jelent meg előtte asszony alakjában, hanem csak az őslény formátlan tömegeként, melyből mindenféle szörny születhet bármely pillanatban... És itt elvesztette gondolatai fonálát; védekezni kezdett: tudja ő azt, egy tapodtat se juthat tovább a tolvajságnál! Tolvajság minden! Ezt sepegte maga elé is, de világosan érezte, hogy ez már nem az igazi: hogy gondolata új felfedezések útján volt, de megszakadt, összekuszálódott. Ekkor fölbukkant előtte a két tacsó, s csakhamar az asszony is. Zavarba jött, de jókedvűen nyomban le is küzdötte zavarát: a két kis kutytus emlékeztette megszokott találkozásaira az asszonnal. Laokoon, bátorságra kapva, kalapot emelt és megállt:

— Jó estét! Ön is ki a ködbe?

— Jó estét! — válaszolta az asszony egyszerűen.

— Vigyázzon, el ne veszítse őket, sűrű a köd! — mondta Laokoon, és érezte, hogy a „köd” szónak jelképes értelmet adott, s ez valami veszélyes pajzánkodásba sodorja.

Csend lett. Az asszony most is házias egyszerűséggel, de mégis gondal, tisztán, rendesen, ám a kényelmességnek valahogy túlzott hangsúlyozásával volt fölöltözve. Laokoon szemtől szemben állt vele, és nem tudta, mit mondjon. De megértette, hogy továbbra is jelképes csapdába bocsátkozik. Így aztán kiderült, hogy fesztelensége ellenére nem tud uralkodni magán és parancsolni önmagának. Máskor természetesen már régen visszavonult volna, de a biztró és ez a köd megváltoztatta az emberekkel való érintkezését. Lám, mintha gyökeret vert volna a lába, bámészan állt csak, maga sem tudva, mit mondjon. Az asszony mosolygott, és várta, hogy megszólaljon. De mivel nem győzte kivárni, maga törte meg a csendet:

— Különös, ma milyen köd van, és ön, ön dülöngél...

— Köd, igen, de igazában nagyon érdekes ilyenkor... Új világ, nemde? És feltárult lehetőségek!... — mondta, és boldog volt abban a percben, hogy sikerült valami szinte szellemeset mondania, mint amilyen az „új világ” és „feltárult lehetőségek”.

— Igen...

— Új világ és új távlatok!...

— Ez érdekes!

— Több, több mint érdekes! — mosolyodott el Laokoon.

— Hogyan?

— Hm, igen, mondja csak, hisz ön az álmokban?

— Hogyan? Hiszek-e az álmokban? — ismételte meg a kérdést az asszony, és elkomolyodott.

Laokoon csak most vette észre, hogy az asszony mögött ott van az a kis fa is. Az egyik kutya szaglászgatta, majd hozzá is látott ahhoz, amit a kutyakötelesség diktál minden fánál.

— Hát úgy, az álmokban, vagy a telefonból szóló ismeretlen hangban, illetve: a realitásban, vagy az álmokban? — De a kutyát látva nem állhatta meg hangos nevetés nélkül: — Hahaha, mechanika, mechanika...

— Ön tréfál!... Nézze, megszöknek tőlem... — intett a kutyák felé, és távozóban odavetette még: — Bocsásson meg, megbocsásson...

Laokoon zavarodottan ott maradt. Utána nézett homályba vesző szép alakjának, tolvajnak érezte magát megint. Eltűnt a ködben... Aztán előbukkant a fácska, amint rezegve a ködös magasságba vész. Leemelte kalapját, és komoly arcot vágott. Aztán elmosolyodott: Lám csak, alig valamivel előbb együtt volt férjével a biztróban, majd nyomon követte, s látta, hogy könyörög a fegyverért, és megmentette, valóban megmentette az életét!... És ez az ő kiútja volt: az övé, de az enyém is... Ejnye, megint a két kiút... Most meg elhódítja a feleségét! Tiszta gépiesség... Forgolódott, látni szeretett volna valakit, de senki élő nem volt a közelben. És megint hányinger környékezte... Hová most ebben a gépiességben? Haza?... Ez is megoldásnak látszott. Mármost hogy viszontlássza a régit, régi perspektíváját. Visszavárják a szavak, a szavak egész dandárja, a játékosan összefonódó szavak... És a hangoknak milyen nagyszerű modulációi és modelációi. Nem, nem is pillangók... Miféle csoda és miféle horizontok! Gyérünk haza! Elég ebből az exodusból... Gépiesen elindult. És nem bolyongott sokáig, egykettőre ott termett az épület bejárata előtt. A köd pedig akkora volt, hogy a kocsmá hívogató fénye már nem látszott oda. Most fel kell menni a lakásba, magára öltetni annak az énjének a palástját, melyben az emberek előtt mutatkozott. Vissza a burokba... Nevetgélve az ajtóig dülöngélt, és a sötétben, egészen véletlenül, a felvonó előtt találta magát. Csak itt érezte meg, milyen bizonytalanul áll a lábán. Nem sok kell, hogy egyensúlyát veszítse!... Ahogy benyitott, elfelejtett villanyt gyújtani, de ez most ésszerűnek tetszett előtte: a felvonó világítása elegendő lesz. Megnyomta a gombot. Rózsaszín fény gyulladt, és mindjárt fölhangzott a felvonó ismert bűgása. Amikor kivilágítva leereszkedett, Laokoon meglepődött: volt benne valaki... Várt egy ideig, hogy az ismeretlen ajtót nyisson. De az ismeretlen nem mutatkozott. Nem tulajdonított semmi jelentőséget neki, és minthogy a kulcsa kezében volt, maga nyitott ajtót. Valóban, a felvonóban, arccal a kabin sarkába fordulva, egy ember állt. És nem mozdult. Laokoon tekintete hirtelen az ismeretlen lábára siklott: nem érte a padlót. Lógott... Mint a nyúl lábacskaí, ötlött eszébe, és rádöbrent, mi történt... Ez ő, kocsmái asztaltársa...

Jeges dermedtség költözött ereibe. Megingott, majd megfordult a tengelye körül. Nem volt senki a közelben, amott meg csak a felvonó rettetes fénykerete. Az ajtóhoz rohant, és kiment az utcára, de tisztán hallotta, hogy valaki a távolból hívogatja: „Laookoooon, Laookoooon...” A fal mellett dülöngélt. Visszajött, és mozdulatlanul megállt. Hideg verejték csorgott le arcán. S akkor érezte, hogy lába felmondja a szolgálatot...

Laokoon az egész következő napot ágyban töltötte. Az ablakot becsukta, a szobát besötétítette. Igyekszik visszanyerni nyugalmát és magához térni... Legalábbis így gondolja néha. Valójában pedig legszívesebben gondolat nélkül van: egy furcsa, se nem álom, se nem ébrenléthől átcsap valami szűnyókálásba, ebből a félálomból pedig a valóságos álomba. És fordítva. Legboldogabb akkor, amikor sülyedni kezd, érzi, hogy elnyeli az álom.

Ott találtak rá a ház előtt, részegen, félájultan, s hazahozták. A tacskóival sétáló asszony elment mellette, mert hogyan is feltételezhette volna, hogy az éppen ő. Csak az egyik kutya időzött mellette tovább, szaglászgatta, s amikor a másik is megközelítette, az asszony olyan erőlyesen kiáltott rájuk, hogy a kis állatok menten visszakotródtak. A részeg csavargó undort keltett gazdájukban.

Időnként gondfelhős arccal bejön hozzá a felesége, és megkérdezi, szüksége van-e valamire, de mivel választ nem kap, visszavonul, és becsukja csöndesen az ajtót. A fia is bejön a szobába, odalép az ágyhoz, hogy megmutassa új rajzait, ahogy eddig is szokta. De nem sikerült fölkeltenie apja érdeklődését. Először történt ez meg, s a fiú olykor megáll az ajtó előtt és hallgatódzik, majd — mivel a szobából nem hallatszik semmi — visszamegy gondbaesett és feldűlt anyjához. Ő sem szorgal magyarázattal, pedig érzi a gyerek, valami nagy dolog történt...

S akkor Laokoon hallja a beszélgetésüket is, de nem fog fel belőle semmit. Legnehezebb az ébredés, azaz amikor tudatában nyüzsögni kezdenek a gondolatok, képek, emlékek. Valahogy az egész világ ellenségesé vált, fél mindentől, s amikor eszébe jut álma, a bizstró, a kód és benne a vadász, majd eszébe jut ön maga, abban a rettenetes, nyomorult helyzetben, maga sem tudja, mit tegyen. Fejét a párnákba fúrja, kétségbeesett erőlködéssel keres feledést. Amikor ez nem sikerül, tágra nyílt szemmel bámul a sötétbe, bizonyos kihívó dac érzésével, és így marad mindaddig, amíg tudatát ki nem tölti az a világos felismerés, hogy ő mégiscsak kiáltott és megmentette annak az életét! Legalábbis abban a percben... Elzárta a kijáratot és életet mentett! Suttogva hajtogatja ezt a nagy gondolatot, olyan sokáig, amíg nem tűnik fel nevetségesnek, hamisnak, majd a sankosnő képe lép a helyébe. Valami különös érzés támad fel ekkor benne: menekül ettől a némbertől, ettől az öslénytől, de sodródik is feléje... Ezek a legizgalmasabb pillanatok. Aztán fáradtság és egy bizonyosfajta önkívület következik be. Ez pihenteti. És ha a fia egy ilyen pillanatban tér be hozzá, Laokoon beszélgetésbe elegyedik vele, szeretne megtudni valamit arról a legrettenetesebből, ami a felvonóban történt. Ilyenkor faggatja, és megint tolvajnak érzi magát:

- És mit mesélnek, mi volt a liftben?
- Mért? Mi volt a liftben?
- Hát arról az emberről nem beszélnek?
- Nem, apa.

Ilyenkor elhallgat. Magyarázatot adni fél, mert a gyerek elmondhatja anyjának. De késő este már nem bírta ki, megkérdezte a feleségét magát:

- És mit mesélnek arról ott a liftben?
- Ember, mi ütött beléd? A gyereket is megzavarod azzal az emberrel a liftben.
- Hm... — S akkor hosszú csend támad. Érzi, hogy ébreszt benne a csend valami reményt... Álmodta talán mindezt? Bátorságra kap egy kisé, és nyíltabban fordul feleségéhez:

— Szóval nem találták meg?

Az asszony hallgat. Mi több, neki úgy tetszett, mintha sírna. Megrótta magát: miért kényszerít másokat, hogy ilyen kényes témáról beszéljenek?

— És mikor látsz munkához? — törte meg a hosszú csendet a felesége. Villanyt gyújtott. Laokoon szemére húzta a takarót, és kérte az asszonyt, hogy oltsa el. Rosszulesik... Felesége mindjárt teljesíti kívánását.

— Holnap, holnap hozzáfogok — felelte Laokoon. — De mi volt énevem?

— Semmi, semmi! — válaszolta az asszony örömmel. — Újév... De tudod, miért gyűjtöttem meg a villanyt? Szeretném, ha látnád, mit hozott a kicsi ajándékba... Újévre!...

Laokoon sokáig hallgat, érzi, illik megkérdeznie, mivel ajándékozza meg kisfia, csakhogy, íme, nem bírja, nem bírja... És akkor felesége jelentkezett ismét:

— Meggyújthatom? Amíg megnézed, aztán mindjárt el is oltjuk! — és feleletet sem várva, fölhattintotta a villanyt. — Ott van, nézd — mutat papírokkal elborított íróasztalára.

A nagy csillár ragyogásában Laokoon megpillantotta az ókori Laokoon porcelánfiguráját, két fiával, a kígyószörnyeteg halálos ölelésében. Az asszony eloltja a villanyt, de Laokoon tudatába élesen belevésődik a porcelánszobrocska képe a papirosok között. Az asszony hallgat. S Laokoon lényét lassan teljesen betölti a kis szobor fehérsége, tiszta és csillogó fehérsége.

— Köszönöm! Holnap, holnap hozzálátok... — sutogja fojtottan, és érzi, látja, mindegy, merre fordul: a világosság vagy sötétség felé, jobbra vagy balra, erre vagy amarra, az álom vagy a valóság világába — mindig szeme előtt lesz az az átkozott kígyó... — Köszönöm, köszönöm!... — ismételteti, az asszony jobb kedvre derül, és máris elhatározza, nem hív orvost. Miért adna alkalmat ostoba szóbeszédre. Fölösleges, teljesen fölösleges.

Borbély János fordítása